

ZALÁN TIBOR

Tűnődések Bencsik János képei fölött

*Üdv a zsákbafutás bajnokainak,
s annak, ki lepényből a pénzt kirágja;
Könnyű legyen a pózنامászók álma!*

Csíki László írja ezt, talán A bűvár hazamegy című kötetében, meg nem mondok, hol, de nem is érdekes most. Abban sem vagyok bizonyos, hogy Bencsik János képeihez rendelhető az idézet bármilyen szempontból is, nos, mit csináljak vele, ha ennyire eszembe jutott. De mert *ez a miért* engem is foglalkoztat, azt a csöppet sem megnyugtató magyarázatot tudom mentségemül felhozni, hogy festő – és az életesorsa – erősen rokonítható a Csíkiéval, s ehhez hozzáteszem azt is, tudomásom szerint Bencsik János dolgozott ennek a kitűnő költőnek a műveivel/művein. Miben állhat a rokonság? A donquijotei kívülállásban, szakmai elmélyültségben befelé, és a kifejezés biztonságban kifelé. A rokonalanságban mindenképpen. Nem erdélyi festő, nem magyarországi festő, kétlaki ember és művész, nem vállalva fel a kétszívűség Kabdebó Tamás által definiált állapotát. Beszélgetésünk közben hangzott el a szájából: nem vagyok tag, nem kaptam medáliákat, elkerülnek a díjak, a kánonok és a hivatásos kánoncsinálók – itt áll tehát, fest, mert másként nem tehet, értelmezem így. Miben még? A megszólalás és a megszólítás keresetlenségében. Festőnket sem foglalkoztatja a kánonokba, még kevésbé a hivatásos kánonkészítők kegyének megnyerése, nem tagja szakmai csoportoknak és érdekszervezeteknek, mit sem törődik a hírral és a névvel. De pontosítsunk: a névvel igen, a névnek azzal a tisztaságával feltétlenül, amelyet csakis alkotásain keresztül érhet el és tarthat meg.

A grafikusként pályáját indító Bencsik János – számtalan költői oeuvre tovább- és társ gondolója, gondolati társutasa (a falakon most is látunk egy remek Dsida-sorozatot), egy ideje festőként talál utat és kiutat a dantei rengetegben/ből (tudunk kell vagy lehet híres Dante-sorozatáról!). Olajjal dolgozik, ami bár nehezen kezelhető, jól alakítható anyag, és a képek sokszoros átfestésére ad módot számára. Kérdezhetnénk, miért festi át egy festő sokszor és sokadszorra is a munkáit. *Csak*, mondaná, ha kérdenénk, de nem kérdezőnk rá erre sem. Nem merünk. Nyilván azért, mert egy mű akkor van készen, ha és amikor elszakad az alkotójától, elengedi az alkotót, és őt az alkotó. Egészen addig vagy elégedetlen vele a mester, vagy mindig talál rajta igazítani, át- felé- mellé rétegezni valót. De ami a legfontosabb, a szaporodó és vastagodó rétegek új és új tereket nyernek maguknak, tereket hasítanak ki az önmaguk által létrehozott dimenzióból; a kép tehát ön maga meg- és átalakításába kezd, ami a modern festészeti módszerek számomra leginkább elismert és díjazott fajtája, mert le-

hetőség az őszinteségre és egészséges invenciókhoz eljutásra. Zavarba jönnék, ha izmusok felől próbálnám megközelíteni ezt a festői vállalkozást, nem teszem, és annál is könnyebben mondok le erről, mert maga a festő is tiltakoznék ellene. Azért csöndben megjegyzem, közbelépésében a kinyilatkoztatásom megakadályozására az alkalom kötelezte fegyelem megakadályozza, szóval: figuralitásában, avagy, a figuralitás dekonstrukciójában – értelmezzük ezt a maga tágasságában – az impresszionistáktól a futuristákig – de még az általa feltehetően túlságosan nem kedvelt konstruktivistákig és absztraktokig – megtalálnám rokoníthatóságát, míg világa tépertsége és emocionális brutalitása egyértelműen az egzisztencialisták között jelölne ki a helyét. Habár, és ez Bencsik Jánosra is vonatkoztatható, a modern festészet leginkább a mindenevű állapotában találja fel legérvényesebben önmagát, amit én – egy magam teremtette kategóriával – radikális eklektikának hívok.

Teremtett tereiben számomra a lüktető és lebegő valóság-transzformációk mégis az álom irányába rendezik el a befogadói erőfeszítéseket. Könnyen kideríthető, onirikus álomkezelésről beszélek itt. Magyarán költészetről, amely lebegővé és modernzenei élménnyé teszi legtöbb képének a befogadását. Még akkor is, ha a festő, álom iránti érdeklődésemre csak megengedően rálegyintett a kiállítás bejárásakor: előfordul, hogy elbóbiskolok a vászon előtt, gúnyolt ki, ravaszka kérdés előli kitérőt és kaján mosolyt engedve meg magának. Széttépett világ a Bencsiké, ahol az időről időre fölsejlő játékelemek, váratlan vörösek, épp nem lágyítják, inkább hideglelőssé keményítik az élményt. Kegyetlen festő Bencsik János, állította róla a neves művészet- és irodalomértő Kántor Lajos. Hogy mit értett ezen, nem fejtem meg pontosan, az ábrázolás kíméletlenségét-e, vagy a befogadók felé engedményekre képtelen alkotót nevezte meg így. Akárhogyan is, a lassan nyolcvan felé közeledő festő a meghívó árulkodó képén is látható pozíciót foglal el művészetével. Kinéz a mű mögül, de nem lép ki elének, ahogy egymást a sok réteg a képeken, úgy takarja el jelenlétét a mindenféle, kuszának tetsző, a képegészben pontos helyüket megtaláló fonalak, színek, formák között. De jelen van, súlyos és alkotóilag megszenvedett évtizedek tapasztalata és szakmai fegyelme biztosítja számára az első látszatra feltűnhető kavargásban a rendet és fegyelmezettséget. A művészet alfája és omegája a szabályok és lehetőségek, technikák és már fölhalált lehetőségek ismertnek tudottságán túl azok megszegése, felrobbantása, újrendezése; valamennyire pontosabban: új szabállyá, renddé, rendezettségé alakítása. Bencsik ilyen mester. Szabad és magának való, és magáért valóan kötelmekről elszabadult.

